

Förslag om nya energipolitiska mål

Sammanfattning

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)

- tillstyrker föreslagna energipolitiska mål för planering och leveranssäkerhet,
- framhåller behovet av planeringsmål även på kortare sikt,
- är positiv till förslaget att ge Svenska Kraftnät ett tydligare ansvar att i ett elförsörjningsperspektiv samordna den långsiktiga planeringen av det nationella elsystemet,
- anser att målet för energieffektivitet behöver ses över för att frigöra kapacitet i elsystemet och mot bakgrund av nya EU-direktiv med detaljstyrande mål för energieffektivisering som riskerar att bli kostsamma för såväl kommuner och regioner som för Sverige i stort,
- vill framhålla att kommuner och regioner behöver bidra i lokal och regional energiplanering, utifrån såväl egen nytta som statliga prioriteringar. Kommunernas och regionernas medverkan behöver ske utifrån deras olika förutsättningar och utifrån att finansieringsprincipen tillämpas för nya uppgifter. I satsningen på energiplanering behöver både regioner och kommuner inkluderas i de uppdrag och den ersättning som länsstyrelserna och Energimyndigheten fått i regleringsbrev för 2024. Statliga myndigheter behöver också samverka direkt med berörda kommuner.

Allmänna synpunkter

I SKR:s inriktning för perioden 2024-2027 framhålls att tempot i det samlade arbetet för klimat och biologisk mångfald måste öka. En grön omställning ger också nya möjligheter. SKR strävar därvid att säkerställa bästa möjliga förutsättningar för trygga och hållbara städer och samhällen med låg klimatpåverkan där effektiv kollektivtrafik och välutvecklad infrastruktur spelar en central roll.

I yttrande inför den Klimatpolitiska handlingsplanen (SKR Dnr 23/01242) efterlyser SKR ett större engagemang från staten i klimatpolitiken och för att ta till vara de möjligheter som finns i den gröna omställningen. Det handlar om att leda en strukturomvandling. SKR anser att kommuner och regioner ska vara ledande i arbetet med att minska utsläppen av växthusgaser och stärka samhällets motståndskraft mot klimatförändringens konsekvenser.

Kommuner och regioner har stora möjligheter att bidra till en grön och hållbar omställning på flera områden. Det omfattar såväl egen verksamhet och upphandling, som planering, samhällsbyggnad, transportinfrastruktur och energi samt stöd till utveckling inom näringsliv och civilsamhälle.

För att det ska vara möjligt behövs långsiktiga och mer förutsägbara spelregler och att staten tar sin del av ansvar och risker för omställning, samhällsbyggande och infrastruktur.

Inom energipolitiken efterlyser SKR flera insatser för tillräcklig energitillförsel i hela landet. Snabbare tillståndprocesser behövs för byggande av elnät och energiproduktion, genom att i ett tidigt skede samla aktörer och avväga intressen. En kommunal skatteintäkt från storskalig vindkraft är angelägen. Potentialen i kraftvärme och fjärrvärme behöver tas tillvara genom att ge ersättning för dess systemnyttor. I det senare fallet har Energimyndigheten i december lämnat flera angelägna förslag till strategier för kraftvärme och fjärrvärme.

Planeringsmål för elsystemet

SKR ser positivt på att regeringen fastställer ett planeringsmål för elsystemet, med utrymme för omprövningar utifrån planerade och förverkligade industrisatsningar. Det bedömda elbehovet på 300 TWh år 2045 framstår som rimligt utifrån nuvarande bedömningar av industrisatsningar och omställning av transportsystemet. För att möta takten i den ökade efterfrågan behövs även planeringsmål på kortare sikt.

För att möta takten i den ökade efterfrågan och säkerställa att samhällskritiska investeringar kan göras behövs även planeringsmål på kortare sikt. 2030-målet för inrikes transporter har varit avgörande för ett kraftfullt klimatarbete. Näringslivet gröna omställning, de regionala utvecklingsplanerna och kommunernas klimat- och energiarbete är exempel på arbeten som haft fokus på etappmålet för 2030. Sveriges nationella energimål bör utformas så de stärker det arbete som görs på lokal och regional nivå för en skyndsam klimatomställning, energieffektivisering och elektrifiering.

Ökad samordning och energiplanering

SKR är positiv till att Svenska kraftnät ges ett förtydligt ansvar för att med utgångspunkt i ett elförsörjningsperspektiv samordna den långsiktiga planeringen av det nationella elsystemet. Beaktat dagens reglerade uppdelning av ansvar för produktion, nät, lagring, flexibilitet respektive energieffektivisering behövs samordning för att ta tillvara samhälls-ekonomiskt effektiva lösningar. T.ex. bör investeringar i elnät undvikas när det finns mer effektiva satsningar på lokal energiproduktion, flexibilitet eller effektivisering. Det är den sammanlagda kostnaden för el, elnät och stödtjänster och avhjälpande åtgärder, som är viktig för svenska företags konkurrenskraft och för hushållens ekonomi.

SKR instämmer i att det behövs både nationella, regionala och lokala insatser för energiplanering och att den regionala nivån är viktig i den utvecklade energiplaneringen för att ge underlag till nationell energiplanering och anpassa till ett regionalt sammanhang och genomslag i planerings- och tillståndsprocesser. Länsstyrelserna har en viktig roll att samordna de statliga myndigheterna i frågan, inte minst försvarsmakten. I promemorian nämns att statliga myndigheter samverkar med den regionala som i sin tur samverkar med kommunerna. SKR vill framhålla att statliga myndigheter också behöver samverka direkt med berörda kommuner. Kommuner, regioner och länsstyrelser har olika uppdrag, kunskap och funktioner. Olika former av samverkan behövs för bäst utväxling av energiplaneringen som helhet.

SKR vill i sammanhanget understryka regionernas roll, med koppling till den regionala utvecklingspolitiken. Detta avspeglas inte i nuvarande medelstilleddning och regleringsbrev till länsstyrelserna angående energiplanering, 60 miljoner kr för 2024, där regionerna inte ens nämns. SKR anser att det bör vara självklart att fördela uppgifter och medel mellan länsstyrelse och region, utifrån deras respektive roller och kompetens på området. Därtill är den regionala och kommunala energi- och klimatrådgivningen en viktig resurs för att så snabbt som möjligt tillgängliggöra energi i systemet.

Även de medel för energiplanering som går via Energimyndigheten för myndigheters, länsstyrelser, regioners och kommuners arbete med energiplanering, grön omställning och ökad försörjningstrygghet, 80 miljoner kr i regleringsbrev för 2024, är till stor del uppbundna för andra ändamål än insatser i kommuner och regioner.

SKR anser att finansieringsprincipen måste tillämpas för de ökade ambitionsnivåer som staten förväntar sig av kommuner och regioner.

Mer effektiva planerings- och tillståndsprocesser

SKR framhåller att tiden för att bygga ut de nationella stamnäten måste bli kortare för att garantera elförsörjning i hela landet. Initiativ som kan korta tiden från ansökan till beslut hos berörda myndigheter är därför mycket viktiga. Energimarknadsinspektionen (Ei), Lantmäteriet och mark- och miljödomstolarna måste korta sina handläggningstider inklusive Lantmäteriets kötider. Därtill behöver regler för överklaganden ses över. Det statliga lantmäteriet måste få bättre kapacitet att hantera ärenden om utbyggda ledningar. Regeringen bör avlasta myndigheten genom att låta fler kommuner inrätta kommunala lantmäterimyndigheter (se SKRs skrivelse till regeringen Dnr 22/00718).

SKR anser att kommuner och regioner behöver medverka i regionala och lokala processer för elnätsutbyggnad för att bidra till ändamålsenliga lösningar. Elnätsföretag och stora användare av energi bör ha kontinuerlig dialog med kommuner och regioner, och i tidiga skeden informera om behov och förändringar. T.ex. inom ramen för de nätutvecklingsplaner som elnätsföretagen har en ny skyldighet att ta fram. Det är viktigt för att kunna beakta behovet av ledningar och kraftstationer i fysisk planering och vid tilldelning av mark.

SKR har yttrat sig över flera förslag för att snabba på elnätsutbyggnaden. I samband med Klimaträttsutredningen har SKR framhållit betydelsen av tidig dialog med kommuner och andra berörda parter, som villkor för att förenkla kraven på alternativ för ledningens lokalisering och teknikval (SKR Dnr 22/00865). Miljöprövningsutredningens förslag, såsom mer muntlig förberedelse i miljömål, skulle i vissa fall minska tiderna för nätutvecklingsprocesserna, förutsatt tillräckliga resurser för genomförandet (SKR Dnr 22/00863).

Leveranssäkerhetsmål för elsystemet

SKR ser positivt på att regeringen fastställer ett leveranssäkerhetsmål för elsystemet och att Svenska Kraftnät får ett övergripande ansvar för uppföljningen av leveranssäkerhetsmålet och för att vidta eller föreslå nödvändiga åtgärder för långsiktig tillräcklighet. Ett effektivt, robust och motståndskraftigt elsystem behöver tillräcklig regional förmåga till ödrift och kapacitet för att snabbt återställa systemet efter ett nätsammanbrott. Det behöver dock klarläggas hur målet påverkar mindre och mellanstora energibolag som ofta är kommunalt ägda, i form av ökade kostnader, investeringar eller andra effekter.

Energieffektiviseringsmål

SKR instämmer i behovet att se över Sveriges mål för energieffektivisering i syfte att tydligare främja en samhällsekonomiskt effektiv användning av energi och ett effektivt utnyttjande av energisystemet som bidrar till den

gröna omställningen. Det finns fortsatt stora effektiviseringar att göra i elsystemet, såväl inom industrin som i kommuners och regioners egna verksamheter. En sådan politisk inriktning kan tydliggöra hur mycket energieffektivisering som är ekonomiskt lönsam och underlättar arbetet med att nå de miljö- och energipolitiska målen.

Det gäller inte minst mot bakgrund av nya EU-direktiv med detaljstyrande mål för energieffektivisering på flera områden som riskerar att bli kostsamma för såväl kommuner och regioner som för Sverige i stort. SKR anser att finansieringsprincipen bör tillämpas för dessa ökade krav på effektiviseringsåtgärder.

Ett mål och tillhörande underlag kan synliggöra i vilka sektorer det finns störst potential för kostnadseffektiva åtgärder för effektiv användning av effekt, energi och resurser, utan att motverka en grön omställning. Det kan också ge grund för att hantera delade incitament för effektivisering hos användare, energileverantörer och statliga åtaganden i EU.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Henriksson
Ordförande